

<http://www.diva-portal.org>

This is the published version of a paper published in *Idrottsforum.org/Nordic sport science forum*.

Citation for the original published paper (version of record):

Yttergren, L. (2018)

Avhandling om ishockey i Sverige och Finland – teorifattig men resultatrik tegelsten:
recension av avhandlingen Ishockeyns amerikanisering: En studie av svensk och finsk
elitishockey av Jyri Backman

Idrottsforum.org/Nordic sport science forum, : 5 december

Access to the published version may require subscription.

N.B. When citing this work, cite the original published paper.

Permanent link to this version:

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:gih:diva-5487>

Avhandling om ishockey i Sverige och Finland – teorifattig men resultatrik tegelsten

idrottsforum.org/yttlei_backman181205/

December 5, 2018

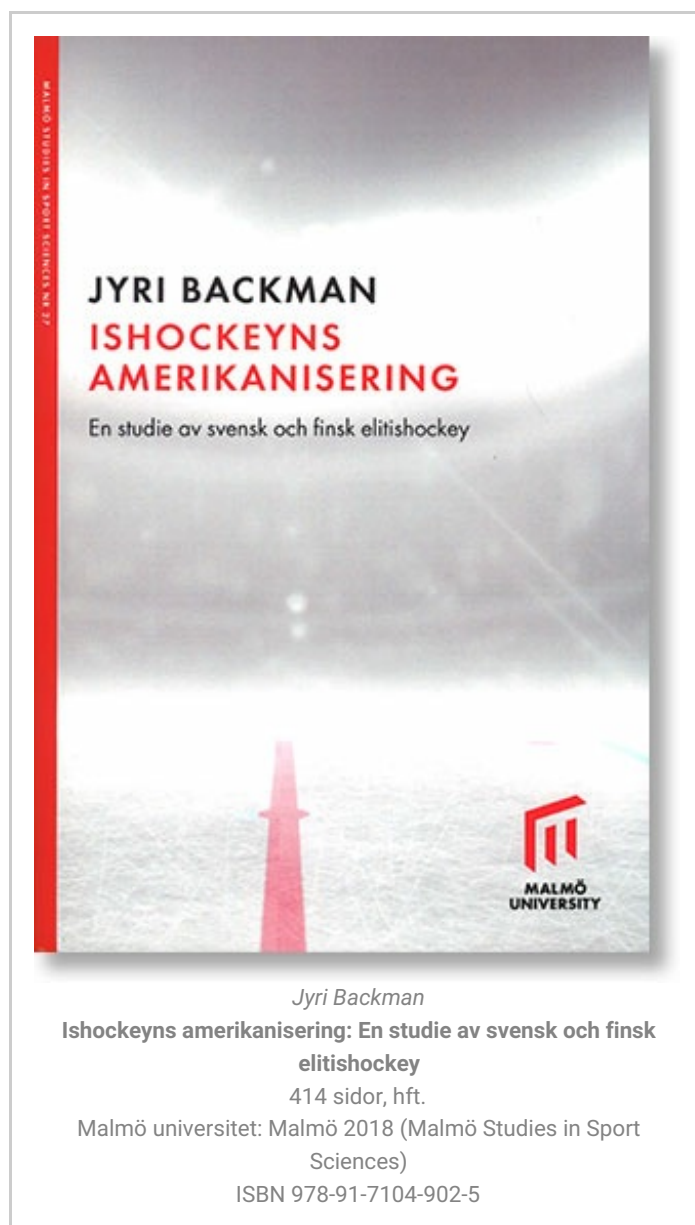
Leif Yttergren

Gymnastik- och idrottshögskolan, GIH, Stockholm

Jag har följt herrishockeyn sedan slutet på 1960-talet, främst på "Hovet" i Stockholm när Djurgården spelade. Det var därför jag med glädje och en stor portion nyfikenhet tackade ja till att vara opponent på Jyri Backmans avhandling *Ishockeyns amerikanisering. En studie av svensk och finsk elitishockey*. Den försvarades i början av oktober vid Malmö universitet. Som opponent fick jag en unik chans att fördjupa mig i favoritsporten. Redan här kan nämnas att avhandlingen svarade upp mot de högt ställda förväntningarna. Den är en veritabel guldgruva för den hockeyintresserade intellektuelle, men för den generellt metodologiskt och teoretiskt intresserade akademikern lämnar den en del övrigt att önska, till vilket jag återkommer.

Jyri Backmans avhandling sticker ut på flera sätt: för det första är det en monografi på drygt 400 sidor, en riktig tegelsten med andra ord. Och

detta i tider när avhandlingarna tenderar att bli tunna, spretiga, framtunga sammanläggningsavhandlingar där resultaten många gånger tycks vara av sekundär betydelse till förmån för djuplodande svårbegripliga teoretiska resonemang i enlighet med tidens modenyck. För det andra är undersökningsobjektet ishockey, en idrottsgren som sällan intresserat den idrottsvetenskapliga forskningen. För det tredje förefaller författaren själv vara väl rustad för avhandlingsskrivandet. Han har dubbla examina: idrottslärarexamen från Gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm och en juristexamen

från Lund samt en lång karriär som hockeyspelare.

Ämnesmässigt faller avhandlingen in under idrottsvetenskap med inriktning mot sport management. Den har också en stark touch av idrottshistoria. Som framgår av titeln är det en komparativ studie, en jämförelse mellan svensk och finsk hockeys utveckling under de senaste 40 åren. Jag uppskattar det komparativa greppet; författaren uppnår tydliga resultat utifrån frågeställningarna. Tyvärr diskuterar inte Backman för- och nackdelarna med en komparativ studie, vilka svårigheter som uppstått och dess konsekvenser. Här ska också framhållas att författaren är tvåspråkig, vilket förstås är en förutsättning för att kunna jämföra svensk och finsk hockey.

Upplägg och disposition

En vetenskaplig text skall kännetecknas av koncentration. Det innebär att den röda tråden hela tiden skall följas, författaren ska koncentrera framställningen till studiens syfte och frågeställningarna och inte sväva ut oväsentligheter. Inledningskapitlet (s. 21–64) är intressant och välskrivet och innehåller det mesta som ett inledningskapitel bör göra i en avhandling. Men när det kommer till det Backman kallar "period två" (s. 65–136) förloras koncentrationen och det finns skäl att diskutera både kapitlets relevans och omfattning. Många delar i "period 2" är av essäkaraktär utan vetenskaplig stringens. Kapitlet hade med fördel kunnat kortas ner radikalt och flyttats till inledningskapitlet i komprimerad form.

"Period tre" är däremot välstrukturerat och svarar bra mot frågeställningarna i likhet med kapitel fyra "Hesa Fredrik Ijuder – förlängning" där avhandlingens resultat diskuteras. Sammantaget är den övergripande avhandlingsstrukturen bra med undantag för nämnda kapitel 2.

Problemområdet

Backman ringar pedagogiskt in problemområdet genom att göra en översiktlig beskrivning av hockeys utveckling i Sverige och Finland under de senaste decennierna. Han noterar att den blivit en allt mer kommersialiserad och professionaliserad samt att svensk och finsk hockey är starkt influerad av NHL. Vidare menar författaren att denna omvandlingsprocess av ishockeyn inte äger rum i ett vacuum utan hänger starkt samman med Sveriges och Finlands samhällsutveckling. Backman har vidare ambitioner och vill även förklara skillnaderna och likheterna i ishockeyn mellan Sverige och Finland. Det finns också en vilja att problematisera giltigheten i den nordiska idrottsmodellen, det vill säga dess relevans för svensk och finsk hockey.

Syfte och frågeställningar

En tumregel i allt vetenskapligt skrivande är att syftet ska vara kort och kärnfullt, annars är risken överhängande att den röda tråden inte följs och oväsentligheter lyfts in i framställningen. Backmans syfte är långt och krångligt och detta får konsekvenser enligt ovan:

Syftet med denna avhandling är att jämföra och förklara utvecklingen av svensk och finsk herrelitishockey sedan 1970-talets mitt ur organisatoriska, ekonomiska och juridiska perspektiv samt utifrån de idrottsliga ideal och influenser som nordamerikanska NHL och

ryska KHL representerar.

Jag menar att syftet hade kunnat förenklas betydligt för att bättre svara upp mot avhandlingen innehåll. Här är ett förslag: *Syftet är att analysera kommersialiseringen och professionaliseringen i svensk och finsk herrhockey 1975-2010.*

Det är således enbart herrishockeyn som undersöks. Damhockeyn lämnar Backman därhän. Men denna exkludering görs utan någon som helst motivering eller kommentar. Avhandlingen hade tjänat på en diskussion kring den i det närmaste totala avsaknaden av kommersialisering och professionalisering i damhockeyn. Denna diskussion hade med fördel kunnat lyftas i slutkapitlet.

Forskningsläge

Hur ser då forskningsläget ut kring ishockeyn? Backman redovisar omfattande forskning från olika akademiska discipliner och skilda länder och konstaterar att det finns ett tomrum i den tidigare hockeyforskningen där hans avhandling kommer att fylla en lucka. Bland annat nämns Richard Gruneau och David Whitsons klassiker *Hockeynight in Canada* och även historikern Tobias Starks utmärkta avhandling *Folkhemmet på is*. Författaren tar i princip avstamp där Starks avhandling slutar, det vill säga på 1970-talet och tidsmässigt rör sig avhandlingen mellan 1970-talet och 2010-talet.

Forskningslägesbeskrivningen är bra och konsekvent genomförd. En brist är att den bara tar upp hockeyforskningen, *forskningsobjektet*. Det hade varit relevant att ta upp och diskutera forskning inom *problemområdet*: idrottsgrenars/idrottens professionalisering och kommersialisering. Det finns till exempel omfattande forskning både nationellt och internationellt om fotbollens kommersialisering och professionalisering. Vidare kan noteras att Josef Fahléns avhandling om den svenska ishockeyns organisation knappt används, vilket är märkligt då beröringspunkter borde finnas även vid en ytlig betraktelse.

Material och metod

Backman har gjort en imponerande datainsamling: skriftligt material, både tryckt och otryckt, svenskt och finskt, har genomgått och analyserats. Viktigast är dock intervjuerna som gjorts med nio nyckelpersoner i hockeyn i Sverige och Finland. Man kan inte låta bli att imponeras av att författaren lyckats få dessa upptagna storfräsare inom hockeyn att ställa upp på intervjuer. Dessutom har många så kallade samtal förts med flera olika personer. Det finns således olika typer av muntliga källor och med det uppstår en källkritisk och metodologisk problematik som borde ha diskuterats. Av egen erfarenhet vet jag att värdet av att intervjua gamla idrottsledare är svårbedömt. Det finns en stor risk att de gärna lägger saker till rätta för att inte själva hamna i dåliga dager, minnet blir uppenbart selektivt på äldre dagar. Backman förhåller sig väl källkritiskt passiv och naiv.

Begrepp och teoretiska utgångspunkter

Kommersialisering, professionalisering, amerikanisering, modernisering, NHL-isering, McDonaldisering, globalisering, glocalisering är några begrepp som används i avhandlingen. Mest nyttjas begreppen amerikanisering och modernisering. Det saknas emellertid en samlad diskussion kring de olika begreppen och varför just amerikanisering

valdes som huvudbegrepp. Detta val hindrar dock inte författaren att flitigt även laborera med de övriga begreppen i framställningen, vilket är en aning förvirrande för läsaren. Samtidigt är jag en smula tveksam till amerikaniseringsbegreppets relevans och funktionalitet. Jag menar att det räckt med att använda de mindre laddade begreppen professionalisering och kommersialisering som analytiska begrepp genom hela avhandlingen. Den begreppsmångfald som nu tillämpas leder bara till förvirring och oklarhet.

Ovan antydde att avhandlingen är rejält "baktung", empirin står i centrum och inte teorier eller teoretiska överväganden, de lyser i stort med sin frånvaro. Ett försök till ett teoretiskt närmande görs emellertid via två sportmodeller: den europeiska och den amerikanska Major League-modellen. De används för att förstå och relatera olika aspekter av svensk och finsk hockeys utveckling. Användandet av förstnämnda modellen fungerar men nyttjandet av den europeiska modellen är tveksamt. Det är nämligen oklart vilka kriterier som ingår i den europeiska idrottsmodellen och vad som skiljer den från den nordiska och svenska idrottsmodellen. Alla dessa tre modeller nämns i avhandlingen utan åtskillnad. I till exempel intervjuerna används termen den svenska sportmodellen medan i texten talas det om den europeiska sportmodellen. Avhandlingen hade även här tjänat på en konsekvent användning av termen den nordiska idrottsmodellen; detta efter att den först begreppsligt definierats exakt. Nu lämnas läsaren i ovisshet.

Här ser vi således ett slags motstånd mot kommersialiseringen i svensk hockey – ett motstånd som kan härledas tillbaka till en önskan att bevara den svenska idrottsmodellen.

Ytterligare en teoretisk utgångspunkt med rötter i kulturanalys, mindre utskriven, handlar om de laddade begreppen svenskhet och finskhet. Backman kopplar dessa begrepp inte generellt till nationalkarakteristika utan till olika ledarskapskulturer, där den svenska ledarstilen är mer processande, förankrande och diskuterande, och den finska mer direkt och möjligen skulle man om kunna kalla den mer auktoritär. Författaren visar med framgång att dessa skilda ledarskapskulturer får konsekvenser för hur svensk respektive finsk hockey utvecklats. Detta grepp är spännande och hade gärna fått ta mer plats i avhandlingen.

Resultaten redovisas således i "Tredje perioden" (s. 139) och det är först där som själva undersökningen påbörjas. Detta är utan tvekan avhandlingens bästa kapitel och Backmans styrka som forskare kommer till sin rätt. Mängder med spännande resultat och resonemang redovisas. Backman visar bland annat att från 1990-talet intensifierades kommersialiseringen av hockeyn med införandet av logotypes, souvenirer, namnbyten som Frölunda Indians och Malmö Redhawks – ett slags NHL-ifiering ägde rum av hockeyn. Parallellt inleddes också en bolagisering av klubbarna och i Sverige infördes den så kallade 51%-regeln för att hindra uppköp och ägande av hockeyklubbar av privata aktörer. Här ser vi således ett slags motstånd mot kommersialiseringen i svensk hockey – ett motstånd som kan härledas tillbaka till en önskan att bevara den svenska idrottsmodellen. Även på arenasidan skedde en dramatisk utveckling. Ett stort antal påkostade multiarenor byggdes, ofta med företagsnamn. På 2000-talet, visar Backman med all önskvärd tydlighet, har hockeyn blivit en miljardindustri. Detta hängde ihop med de radikalt ökade TV-intäkterna från 1990-talet.

I likhet med i Sverige inleddes i Finland en professionalisering och kommersialisering av ishockeyn på 1990-talet. Denna process innehöll både stora likheter och skillnader jämfört med den svenska utvecklingen. Backman noterar att under 1990-talet går finsk hockey från att vara en sport i mängden till att få nationalsportstatus. En avgörande skillnad var att ingen 51%-regel finns i Finland och därmed kunde vem som helst äga ett hockeylag. Backman förklarar detta med skilda organisationskulturer i Sverige och Finland, inte minst Riksidrottsförbundets starka dominans i Sverige. År 2013 beslöt helsingforslaget Jokerit att lämna SM-liiga och börja spela i KHL – något motsvarande har inte hänt i Sverige. Inget svenskt lag spelar i KHL, vilket också förklaras med att svenska klubbar är lojala mot den svenska idrottsmodellen. Finsk hockey är däremot mer självständig i relation till andra idrotter och övergripande idrottskultur och idrottsorganisationer. Finsk hockey har, menar Backman, haft större autonomi vilket starka mecenater utnyttjat, bland annat genom köp av klubbar; Jokerits flytt till KHL är också ett uttryck för detta.

Ett aktuellt och hett diskussionsämne i Sverige är om SHL ska vara en öppen eller stängd liga. Öppen liga gäller för närvarande, till skillnad från i Finland, periodvis, vilket Backman menar hänger ihop med finsk hockeys starkare koppling till NHL och sportens större organisatoriska frihet.

Backman menar även att ishockeyn gått i bräschen för kommersialiseringen av lagidrotterna i Sverige och Finland, vilket bland annat hänger ihop med att ishockeyn lockat till sig entreprenörer och mecenater i stor utsträckning i båda länderna. Det hade varit intressant att få veta mer om de starka männen i ishockeyn. Här har det uppenbart skett en förändring. Författaren nämner bland annat att Helge Berglund och Ove Rainer bidrog till kommersialiseringen och professionaliseringen på 1970- och 1980-talet, vilket är märkligt med tanke på att dessa var tunga socialdemokrater, Rainer till och med minister i regeringen Palme på 1980-talet. Idag dominerar däremot näringslivspersoner i ishockeyn. Vilka är dessa personer som lägger ner miljoner ur egen ficka för att stötta sitt hockeylag?

Kommersialisering kopplar Backman som så många andra i regel till det privata, till näringslivets engagemang i idrotten. I Sverige får man dock inte glömma kommunernas och statens stora bidrag till idrotten, vilka också ökat lavinartat de senaste decennierna. Det förefaller som om det offentliga och det privata gått hand i hand i pådrivandet av professionaliseringen och kommersialiseringen av svensk hockey.

Avslutande ord

Backman har genomfört en komparativ studie om svensk och finsk herrishockey, där de teoretiska resonemangen spelar i tredjekedjan och knapp det. Avhandlingen kommer dock med mängder av nya resultat. Ovan har framkommit en del kritik mot framställningens bristande koncentration, vilket bidragit till att sidantalet rusat i höjden. Kritik har framförts även mot begreppsanvändningen och avsaknaden av klara definitioner av centrala begrepp och modeller. Men avhandlingen har också många styrkor. Tack vare Backman har vi fått ny, detaljerad och viktig kunskap om professionaliseringen och kommersialiseringen av en idrottsgren i både Sverige och Finland. Ofta pratar forskare, allmänhet och medier slentrianmässigt om dessa processer utan att kunna konkretisera deras innebörd.

Avhandlingen utgör därmed ett viktigt bidrag till den idrottsvetenskapliga forskningen, den öppnar upp för komparationer med andra idrotter och är därmed mycket användbar för andra forskare inom samma problemområde.

Jyri Backmans avhandling blir ingen hyllvärmare, den kommer säkert att användas av den framtida forskningen, och inte bara i beskrivningen av forskningsläget.

Copyright © Leif Yttergren 2018